

Claude Lévi-Strauss

Strukturální analýza – Příběh Rysa

Verze Nés Perséú I (krátká)

Ve vesnici obývané zvířaty žila kdysi Divoká kočka, které se též říkalo Rys. Rys byl starý, měl svrab a neustále se drbal holí. Jeho hůl si občas půjčoval i děvče, které s ním žilo v chýši, a také se jí škrábalo, ač ji od toho Rys marně zrazoval. Jednoho dne dívka zjistila, že je těhotná. Když porodila chlapce, soused z vesnice Kojot tím byl velmi pohoršen. Vyzval proto všechny zdejší obyvatele, aby odešli, založili novou vesnici a zanechali starého Rysa, ženu a dítě jejich osudu. Ti zanedlouho třeli bídu s nouzí. Rys si zakryl hlavu a nevycházel z chýše, až se ho mladé ženě zželelo. Požádal ji, aby vyhloubila poblíž chýše jámu, naplnila ji vodou a ohřála rozžhavenými kameny. Nejdříve se vykoupal v horké vodě, potom skočil do studeného potoka. Všechny strupy, které pokrývaly jeho tělo, se z něj sloupily, Rys se proměnil v krásného mladého muže a vydal se na lov. Od té doby bylo v jeho chýši všeho dostatek.

Asi po měsíci napadlo Straku, že se poletí podívat, co se s nešťastníky stalo. Na místě původní osady spatřila dítě, jak si pochutnává na kousku loje. Vyhládlá Straka mu ho sebrala a dítě spustilo nárek. Matka dala Strace nějaké zásoby potravin, a dokonce jí navrhla, aby se tu usadila i s rodinou, pokud zachová jejich tajemství. Stalo se totiž, že od chvíle, kdy si Rys odkryl hlavu, zahalila novou osadu hustá mlha znemožňující lov, takže tam zavládl krutý hlad. Všem bylo proto divné, že má Straka a její rodina stále co jíst, a tak musela s pravdou ven. Na Kojotův příkaz se všichni vrátili do opuštěné vesnice, Rys své bývalé sousedy blahosklonně přijal, prohlásil, že mlha už nikdy nikoho nebude trápit, a stal se náčelníkem vesnice.

Verze Nés Perséú II (rozvinutá)

/.../ Dívka nežije ve stejné chýši jako nemocný a odporný stařec, ale v chýši svobodných dívek. Když se jde jednou v noci vymočit, Rys ji uvidí a vymočí se na stejné místo. Dívka otěhotní, ač sama nechápe proč. Narodí se jí chlapec, který neustále pláče, což obyvatelé vesnice pochopí tak, že se dovolává otce. Kojot tedy vyhlásí, že dítě budou chovat všichni muži z vesnice a ten, kdo ho uklidní, bude označen za otce. Sám pak dítěti nepozorovaně vkládá do úst kousky morku v naději, že se upokojí a on se stane otcem. Kojot i ostatní muži se ale setkají s nepořízenou. Rys, který nemá čisté svědomí, se z opatrnosti drží stranou. I on je však přinucen podrobit se zkoušce, a teprve v jeho náručí se dítě uklidní.

Kojot, jenž Rysa nenávidí, se dožaduje další zkoušky – lovecké soutěže, kterou povede on sám. Využije ale svého postavení a podvádí: uloví kořist předem a schová ji v dutém stromě. Když se rozední, Rys si vytrhne vous a zabodne ho do země. Padne hustá mlha, takže není nic vidět a Kojot skrýš marně hledá. Mlha se rozplyne až poté, co Rys přinese svou kořist. Tentokrát je žena ptákem rodu *Vireo*. Kojot, pln zášti, popouzí její rod proti Rysovi. Ptáci se něj vrhnou a rozsápu ho. Protože ale Rys tušil, jaký osud ho čeká, poradil své ženě, aby hledala byt' sebenepatrnější část jeho těla. Žena v podobě ptáka sedí na stromě a čeká, až Kojot a ostatní obyvatelé opustí místo zločinu. Najde malý kousek kosti, opatrně ho zavine do kůže a uloží v chýši, kterou sama postavila, aby měla kde přebývat s dítětem.

Každý den se z jelenice, do níž kůstku zabalila, ozývá nejasný šramot, až z ní nakonec vystoupí Rys, sice zmasakrovaný a pokrytý ranami, ale živý. Ze svých ran se pak uzdraví v parní lázni. Když se o tom dozví Kojot, vyhledá Rysa v opuštěné vesnici a přísahá na svou nevinu. Ze zrady obviní Medvěda a nabádá Rysa, aby se mu pomstil, že mu pomůže. Rys nakonec přijme. Kojot se tedy vydá za Medvědem, proradně mu našeptává a pět jeho synů

nechá padnout do léčky. Rys je proklá jediným šípem zhotoveným ze svého vousu a všechny tak připraví o život.

Když Medvěd pochopí, že ho bratr Kojot zradil, pustí se za ním a poraní ho. Kojot se promění v odporného zahmyzeného starce, kterého doprovází prašivý pes; oba jsou tak odpudiví, že se k nim nikdo neodvážá přiblížit. Kojot využije své proměny a zavede Medvěda na chatrný můstek, který se pod ním prolomí a Medvěd se utopí v řece. Kojot a jeho společník Lišák nakonec Medvěda upečou v peci vyhloubené v zemi. Medvědova žena, která ztratila muže i všechny syny, žije od té doby v ústraní.

(Claude Lévi-Strauss: *Příběh Rysa*, Český spisovatel, Praha 1995, str. 23-26)